

TEMA ([HTTPS://KRITIKA-HDP.HR/TEMA/](https://kritika-hdp.hr/TEMA/))Imena s naslovnice

Je li vrijeme za sindikalnu akciju?

Nakon dugogodišnjeg zanemarivanja problema prevodilačkog rada i sporadičnih prosvjeda i inicijativa, možda je napokon sazrelo vrijeme za neku konkretnu akciju koja bi ujedinila aktere u kulturnom polju i nagnala Ministarstvo kulture i medija kao nadležno tijelo na promjene u sustavu

[\(https://kritika-hdp.hr/autor/mario-kikas/\)](https://kritika-hdp.hr/autor/mario-kikas/)

Mario Kikaš

[\(https://kritika-hdp.hr/autor/mario-kikas/\)](https://kritika-hdp.hr/autor/mario-kikas/)

Ovog puta nije riječ samo o aktivistički proizvedenoj halabuci, nego o konkretnim kulturnopolitičkim dokumentima koji bi trebali, u idealnom scenariju, rezultirati određenim promjenama u sektoru ili bar okupljanjem sektora

U izvještaju Međunarodnog PEN-a (nastalom u suradnji sa katalonskim Institutom Ramon Llull) o stanju prevođenja u svijetu iz 2007. vrlo malo je prostora posvećeno životu prevoditelja. Životu u smislu njihove svakodnevne egzistencije, rada i radnih uvjeta, radnih i socijalnih prava, cijene rada, radničkog organiziranja. Tako su tek u jednom paragrafu uspoređeni honorari prevoditelja u, primjerice, Australiji, Nizozemskoj, Mađarskoj i Sjevernoj Makedoniji; jedna rečenica je posvećena lošoj situaciji u kojoj se nalaze prevoditelji u Argentini. U sličnom tonu se govori i o statusu književnih prevoditelja u Sjevernoj Makedoniji koji posjeduju određeni socijalni kapital, ali su loše plaćeni i ne mogu živjeti isključivo od književnog prevođenja (zvuči

poznato?). Tek smo na samom kraju ovog dokumenta dobili nešto detaljnije podatke o radnim pravima i organiziranju prevoditelja u Francuskoj što je u skladu i s tamošnjom (državnom, dugoročno promišljenom, protekcionističkom) kulturnom politikom, ali i sindikalnom tradicijom. Iako se izvještaj od prve stranice i prologa **Paula Austera** zahvaljuje književnim prevoditeljima na njihovoj misiji održavanja književnosti živom i dodjeljuje im titulu “književnih junaka u sjeni”, ne možemo se oteti dojmu da oni do kraja tog izvještaja, nastalog sada već davne 2007., ne izlaze iz te sjene. Ne čudi takav pristup s obzirom na tendenciju da sve ono što postoji van svijeta fikcije, uključujući i profana pitanja poput radnog dana i honorara prevoditelja, spada pod zazorni “biografizam” i “kontekstualizam” za kojeg nema mjesta u ozbiljnom bavljenju književnošću pa i kad pišete jedan takav dokument poput izvještaja o stanju prevođenja u svijetu.

Globalna i lokalna kriza

Te 2007. književni svijet i njegov akademski odvojak bavili su se najviše temom svjetske književnosti, dominacije engleskog jezika, ali i svojevrsne inzularnosti ili izoliranosti najveće anglofone kulture i književnosti od ostatka svijeta što najzornije pokazuje indiferentnost angloameričkog izdavaštva i kulturne industrije prema prijevodima s drugih jezika (samo oko tri posto ukupno izdanih naslova). Tu kulturnu izoliranost je, paradoksalno, pratio politički i ekonomski ekspanzionizam. Tama je tada omraženi ratni predsjednik **George W. Bush** završavao svoj drugi mandat, a nad SAD i svijet su se polako nadvijali crni oblaci pucanja volstritovskog financijskog balona koji će označiti početak najveće ekonomske krize od 1929. Ta kriza, osim što je dovela do recesije, masovnih otpuštanja, mjera štednje i smanjenja kvalitete života, bila je i cezura od koje se onda primjećuje i bilježi aktivnije promišljanja rada u svim njegovim formama. Naime, jedna od najvidljivijih posljedica te krize bila je daljnja fleksibilizacija i prekarizacija rada kroz legislativne tsunamije i zakone o radu koji su nastojali novim mjerama i radnim politikama povećati zaposlenost (odnosno stvoriti takav dojam), a zapravo radnike još više izložiti hirovima poslodavaca i tržišta.

(Algoritam/Facebook)

Kulturu i kulturne politike nije zaobišao taj trend. Naravno, dogodio se drastičan pad u javnom financiranju kulture, ali i primjetan rast interesa, entuzijazma i inata. Umjetnici, sociolozi, novinari i antropolozi, mahom mlađe generacije, u različitim formama i izričajima bavili su temom rada u kulturnom sektoru: skupljali podatke, artikulirali probleme, izvodili performanse i, u konačnici, organizirali se. Ili bar to pokušali. Naime, krizni kontekst je pokazao do koje mjere je sektor bio zapušten po pitanju rada i problematizacije uvjeta rada, a onda i atomiziran na individualne struke i

njihove specifične probleme. Književno prevođenje tu nije bilo iznimka. Pritom je izdavaštvo, onda posredno i književno prevodilaštvo zahvatila još jedna interna kriza i slom najvećeg knjižara u državi, Algoritma, 2017. godine. Nažalost, mnogi književni prevoditelji su izvisili nakon tog kraha, ostavši bez cjelokupnih ili većih dijelova svoga honorara. Na kraju je ispalo da su zahtjevi prevoditelja za naplatom od stečajne mase Algoritma bili niži od zahtjeva većih vjerovnika. Činjenica da prevoditelji nisu bili udruženi u svojim zahtjevima za kolektivnom napolatom potraživanja dijelom je odgovorna i za krajnji ishod te neslavne epizode u hrvatskom izdavaštvu, što potvrđuje i prevoditelj Mišo Grundler.

Krizni kontekst je pokazao do koje mjere je sektor bio zapušten po pitanju rada i problematizacije uvjeta rada, a onda i atomiziran na individualne struke i njihove specifične probleme. Književno prevođenje tu nije bilo iznimka

Uloga strukovnih udruga

Poučene raznim tipovima kriza posljednjih nekoliko godina, a onda i poslovičnom neuređenošću kulturnog sektora i neusklađenošću kulturnih politika s potrebama radnika u kulturi, mnoge strukovne udruge su počele djelovati na način koji je sve više nalik sindikalnom aktivizmu. U ranijim tekstovima smo spomenuli primjere i pokušaje iz audiovizualnog sektora na planu određivanja cjenika i svojevrsnog strukovnog kodeksa (Saveza scenarista i pisaca izvedbenih djela, SPID) ili pregovaranja prava freelancera prilikom izrade novog kolektivnog ugovora na HRT-u (podružnica audiovizualnih prevoditelja u sklopu Sindikata novinara i medijskih djelatnika Hrvatske, SNH). I strukovno-umjetnička udruga književnih prevoditelja, Društvo hrvatskih književnih prevoditelja (DHKP), prati ovaj trend. U skladu s praksom svoje središnjice na europskoj razini CEATL-a, DHKP je donio svoj heksalog (<http://www.dhkp.hr/drustvo/ugovori>), odnosno šest smjernica uzornog i poštenog poslovanja u književnom prevođenju, kao i razrađene smjernice o autorskim pravima, pregovaranju honorara, ali i cjenik minimalnih, poštenih i pravednih iznosa honorara (po žanrovima i zahtjevnosti prijevoda). Iako je cjenik donesen još 2006., u postojećem kulturnom sustavu ne postoji mehanizam koji bi garantirao poštivanje samog cjenika prilikom pregovaranja cijene rada između prevoditelja i izdavača.

DHKP je svakako jedna od aktivnijih strukovnih organizacija u našem kulturnom sektoru s kontinuitetom organiziranja edukacija, a po novom i skupljanja podataka o radnim uvjetima, pravima i potrebama književnih prevoditelja. No strukovne organizacije u našem kulturnom sektoru, uza sve pozitivne pomake koje čine pogotovo posljednjih nekoliko godina, imaju svoje limite koji postaju bjelodani u kontekstu rasprava o radnim pravima i uvjetima rada kulturnih radnika ili, u ovom slučaju, književnih prevoditelja. Bilo bi nepravedno reći da su strukovne udruge u Hrvatskoj isključivo i samo profesionalni cehovi. Naime, zbog činjenice da u Hrvatskoj

sindikati (uz određene iznimke) u pravilu štite samo prava radnika koji su zaposleni, odnosno koji imaju potpisan ugovor o radu i da najveći i reprezentativni sindikat u kulturi (Hrvatski sindikat djelatnika u kulturi, HSDK) *de facto* skrbi isključivo o kulturnim radnicima u institucionalnom sektoru (iako, nominalno, samostalni umjetnici se mogu učlaniti u ovaj sindikat), strukovne udruge su primorane, uz to što su cehovi, biti i sindikati. Odnosno moraju popuniti postojeći vakuum i baviti se zaštitom i pravima svojih članova u različitim pravnim statusima ili bez ikakvog pravnog statusa – drugim riječima, prekarnim radnicima u sektoru prevođenja. Međutim to bivanje sindikatom je tek igranje uloge jer strukovne organizacije ne posjeduju ni zakonski status ni stvarno i korisno oruđe koje ima radnički sindikat s ciljem poboljšanja statusa svoga članstva.

DHKP je svakako jedna od aktivnijih strukovnih organizacija u našem kulturnom sektoru s kontinuitetom organiziranja edukacija, a po novom i skupljanja podataka o radnim uvjetima, pravima i potrebama književnih prevoditelja

Prevoditelji na naslovnici

Ono što donekle ohrabruje jeste činjenica da ta polagana sindikalizacija strukovnih udruga u kulturi, ili kroz njihovo samostalno djelovanje prema tijelima javne vlasti i poslodavcima ili kroz suradnju sa “pravim” sindikatima, nije samo očiti izraz potreba kulturnih radnika i prevoditelja, nego polako postaje i dio javnih politika promoviranih na razini Europske unije. Taj

dojam proizlazi i iz čitanja recentno izdane publikacije *Prevoditelji na naslovnici* (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a4059b86-8317-11ec-8c40-01aa75ed71a1/language-en>) što je, zapravo, izvješće Radne skupine stručnjaka iz država članica za otvorenu metodu koordinacije (tzv. OMC) pri Vijeću za kulturu EU-a. Riječ je, inače, o tijelima koja čine stručnjaci u određenim poljima, a koji onda predlažu javne politike i reforme na razini EU. One u konačnici ne moraju zaživjeti, ali svakako pokazuju određene trendove i interese, kako među istraživačima, policy makerima, civilnim sektorom (što uključuje i sindikate i strukovne udruge) i vladama, tako i među akterima određenog polja, u ovom slučaju među književnim prevoditeljima. Daleko od toga da slijepo vjerujem u efikasnost Europske unije i njenih mehanizama u poboljšanju statusa i radnih uvjeta prevoditelja. No sama činjenica da se ovakav dokument recentno pojavio u optičaju pokazuje da ova tema ne mori samo naše prevoditelje, nego je pitanje prekarizacije i derogacije radnih prava prevoditelja očito univerzalno ili, u ovom slučaju, bar europsko.

Ukratko, ovo izvješće, na tragu onoga što su nam rekli i naši prevoditelji u nedavno objavljenom intervjuu, konstatira da je “prevoditeljska profesija izgubila privlačnost u kulturnom i kreativnom sektoru, uglavnom zbog malih naknada i loših radnih uvjeta”. A to iz perspektive političkih vrijednosti i pravne stečevine EU-a znači ugrožavanje jezične raznolikosti, što je jedna od temeljnih odrednica nepisane kulturne politike Unije, ali i dio svojevrsnog branda EU-a (“Ujedinjena u raznolikosti”). U tako, poprilično dramatično opisanoj situaciji, okupljeni stručnjaci iz većine zemalja EU-a i EEA-a (Europski gospodarski prostor, u ovom slučaju Švicarska i Norveška) sastavljaju dokument koji otvoreno govori o “poteškoćama u uvođenju pravednijih i boljih radnih uvjeta za prevoditelje”, procjenjuju te kritiziraju postojeće mehanizme potpore za prevođenje i u konačnici osmišljavaju konkretne preporuke o pitanjima poboljšanja sektora književnog prevođenja, ali i javnog financiranja izdavaštva.

Ono što prvo upada u oči i ističe se u, inače, suhoparnom kulturnobirokratskom jeziku, jeste vrlo otvoreno svrstavanje književnih prevoditelja među prekarijat, odnosno među “radnike koji nisu plaćeni dovoljno da bi mogli preživjeti i koji rade previše sati bez sigurnog zaposlenja i socijalne sigurnosti (u većini zemalja prevoditelji nemaju pristup naknadama za nezaposlenost, mirovinskom sustavu, plaćenom bolovanju, roditeljskom dopustu itd.)”. Kao prvi korak ka rješavanju te situacije izvješće predlaže “hitnu raspravu” na ovu temu “pravednijih radnih uvjeta za prevoditelje”, a u “raspravi bi trebali sudjelovati pisci, izdavačke kuće i javna tijela, a trebalo bi uzeti u obzir tržište i financijska ograničenja izdavačkih kuća te interese pisaca”. Koliko je meni poznato ovakav tip rasprave se u Hrvatskoj (bar javno) nikada nije dogodio.

Polagana sindikalizacija strukovnih udruga u kulturi, ili kroz njihovo samostalno djelovanje prema tijelima javne vlasti i poslodavcima ili kroz suradnju sa “pravim” sindikatima, nije samo očiti izraz potreba kulturnih radnika i prevoditelja, nego polako postaje i dio javnih politika promoviranih na razini Europske unije

Ujedinjena fronta

Ministarstvo kulture i medija RH (Foto: Wikimedia)

Kako je Hrvatska, odnosno Ministarstvo kulture i medija, imalo svoju predstavnicu u spomenutoj radnoj skupini, najmanje što možemo očekivati jeste da se ova rasprava dogodi i kod nas i da u konačnici rezultira konkretnim mjerama za poboljšanje statusa književnih prevoditelja. Inače, trenutno mi padaju na pamet najmanje tri recentno objavljena dokumenta (uz ovo izvješće tu su i *Pregled kulturnog razvoja i kulturnih politika* (<https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pregled>

kulturnog razvoja i kulturnih politika u Republici Hrvatskoj.pdf) te *Utjecaj pandemije COVID-19 i potresa na kulturni sektor* (https://kulturanova.hr/istrazivanje_covid_potres_2_faza/) iza kojih dijelom ili u cijelosti stoji Ministarstvo kulture i medija i koji jasno upozoravaju na problem atipičnih, nestandardnih i prekarnih oblika rada u kulturnom sektoru, a onda i književnom prevodilaštvu. To znači da ovog puta nije riječ samo o aktivistički proizvedenoj halabuci, nego o konkretnim kulturnopolitičkim dokumentima koji bi trebali, u idealnom scenariju, rezultirati određenim promjenama u sektoru ili bar okupljanjem sektora u deliberaciji o problemima s kojima se suočavaju njegovi radnici.

Iskreno, teško mi je povjerovati da će se to dogoditi na inicijativu Ministarstva kulture i medija RH, a još manje izdavačkog sektora. Međutim, za razliku od nekih ranijih vremena, sada prevodilačka zajednica, a i ostali kulturni radnici, imaju pisane materijale iza kojih stoji Ministarstvo kulture i medija, a koji upiru prstom u svima očiti problem te predlažu mjere za poboljšanje statusa kulturnih radnika i književnih prevoditelja u Hrvatskoj. Nakon dugogodišnjeg zanemarivanja ovog problema i sporadičnih prosvjeda i inicijativa, možda je napokon sazrelo vrijeme za neku konkretnu sindikalnu akciju koja bi ujedinila aktere u kulturnom polju i nagnala Ministarstvo kao nadležno tijelo na promjene u sustavu. Jer tek je tako, u ujedinjenoj fronti, moguće izvojevati i konkretne pobjede.

Prethodne tekstove Marija Kikaša iz iste serije možete naći na sljedećim poveznicama: Svjetsko tržište prevođenja (<https://kritika-hdp.hr/svjetsko-trziste-prevođenja/>), Komocija hrvatske provincije (<https://kritika-hdp.hr/komocija-hrvatske-provincije/>), Rad književnih prevoditelja (<https://kritika-hdp.hr/rad-knjizevnih-prevoditelja/>), Niske cijene, tezgaraški odnosi (<https://kritika-hdp.hr/niske-cijene-tezgaroski-odnosi/>).

Tekstovi Marija Kikaša iz serije "Imena s naslovnice: (književno) prevođenje i prevoditeljski rad u hrvatskoj kulturi i kulturnoj politici" napisani su uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

🕒 29. prosinca 2022.

Mario Kikaš je novinar i publicist. Pisao je redovno za listove Zarez i Le Monde Diplomatique (hrvatsko izdanje) dok su postojali te za portale Kulturpunkt, Vox Feminae, Slobodni Filozofski i Booksa.

Trenutno je stalni suradnik regionalnog portala Bilten, a od 2023. godine doktorand na Sveučilištu Nord u Norveškoj.

Kalendar (<https://kritika-hdp.hr/kalendar/>)

imena s naslovnice (<https://kritika-hdp.hr/tag/imena-s-naslovnice/>)

Mario Kikaš (<https://kritika-hdp.hr/tag/mario-kikas/>)
siječanj 2023

Ministarstvo kulture i medija (<https://kritika-hdp.hr/tag/ministarstvo-kulture-i-medija/>)

27/10/2022 @ 0:00 - 18/01/2023 @ 23:59

9

prevođenje (<https://kritika-hdp.hr/tag/prevođenje/>)
Natječaj za izbor tri nova dramska teksta: Shadow Pandemic: Hidden Voices / Siene pandemije: Skriveni glasovi

PON

01/12/2022 - 23/01/2023

9

Otvorene prijave za Paul Celan Fellowship Program 2023/24

Niske cijene, tezgaraški odnosi
(<https://kritika-hdp.hr/niske-cijene-tezgaraški-odnosi/>)

Mario Kikaš

Rad književnih prevoditelja
(<https://kritika-hdp.hr/rad-književnih-prevoditelja/>)

H, D, P,

Komocija hrvatske provincije
(<https://kritika-hdp.hr/komocija-hrvatske-provincije/>)

Mario Kikaš

hrvatsko društvo pisaca
croatian writers society

(<https://hrvatskodrustvopisaca.hr/>)

Izdvojeno

TEMA

Taran N. Khan: Žena koja je prehodala Kabul (<https://kritika-hdp.hr/taran-n-khan-zena-koja-je-prehodala-kabul/>)

Lora Tomaš

KRITIKA

POEZIJA

Muziciranje teksta (<https://kritika-hdp.hr/muziciranje-teksta/>)

Andrijana Kos Lajtman

KRITIKA

PROZA

Raditi, jesti, biti slobodan (<https://kritika-hdp.hr/raditi-jesti-bit-slobodan/>)

Dunja Ilić

TEMA

ZAŠTO NE PIŠEM KRITIKU: Ispovijest propalog dilera (<https://kritika-hdp.hr/zasto-ne-pisem-kritiku-ispovijest-propalog-dilera/>)

Boris Postnikov

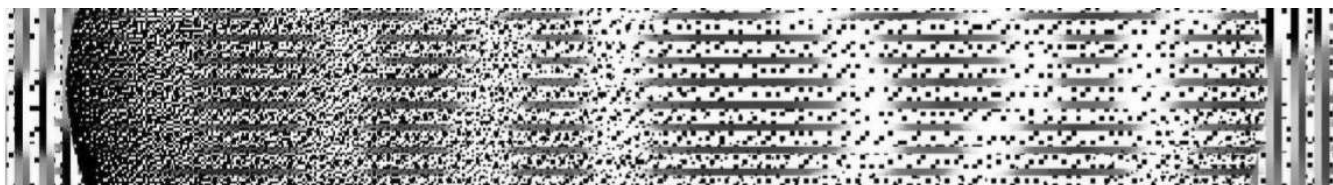
O(KO) KNJIŽEVNOSTI

Pravila Igre (<https://kritika-hdp.hr/pravila-igre/>)

Alessandro Baricco

Programi

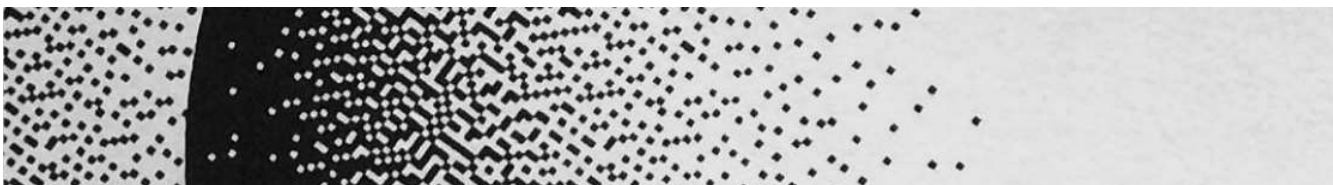
(<https://kritika-hdp.hr/tag/emeritura/>)

Emeritura (<https://kritika-hdp.hr/tag/emeritura/>)

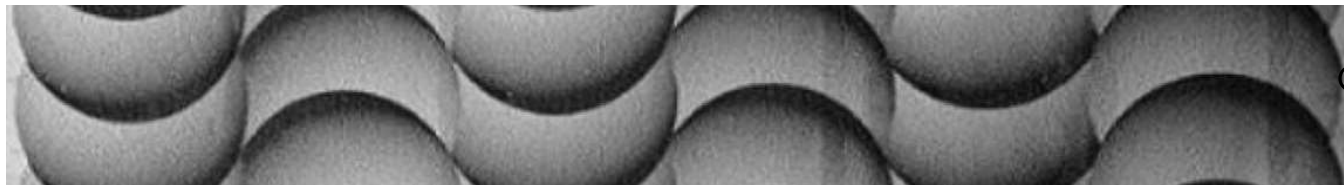
(<https://kritika-hdp.hr/tag/zasto-ne-pisem-kritiku/>)

Zašto ne pišem kritiku (<https://kritika-hdp.hr/tag/zasto-ne-pisem-kritiku/>)

(<https://kritika-hdp.hr/tag/jedan-dan-u-zivotu/>)

Jedan dan u životu (<https://kritika-hdp.hr/tag/jedan-dan-u-zivotu>)

(<https://kritika-hdp.hr/tag/alternativna-lektira/>)

Alternativna lektira (<https://kritika-hdp.hr/tag/alternativna-lektira/>)

Najčitanije

KRITIKA

STRIP

Misterij ratara koji se mole (<https://kritika-hdp.hr/misterij-ratara-koji-se-mole/>)

Patrik Gregurec

TEMA

Odabrala Katarina Luketić (<https://kritika-hdp.hr/odabrala-katarina-luketic-2/>)

Katarina Luketić

KRITIKA

POEZIJA

Svemirska optika (<https://kritika-hdp.hr/svemirska-optika/>)

Luka Rovčanić

TEMA

Odabrao Marko Pogačar (<https://kritika-hdp.hr/odabrao-marko-pogacar-2/>)

Marko Pogačar

TEMA

Rad književnih prevoditelja (<https://kritika-hdp.hr/rad-knjizevnih-prevoditelja/>)

Mario Kikaš

[Impressum](#)

[Politika zaštite privatnosti](#)

[Uvjeti korištenja](#)

[Kontakt](#)

© 2020. Hrvatsko društvo pisaca. Sva prava pridržana.

Made with ♥ by SKROZ